

A Bp. Föv. II. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat szeretettel vár mindenkit a II. Kerület Napja című rendezvénysorozatra (2006. június 16-21.) a Millenárison. A kerületi kisebbségek gasztronómiai bemutatójára június 17-én, szombaton 13 órai kezdettel kerül sor a parkban. Keresse az örmény sátrat! Nem bánja meg!

* * *

Bálintné Kovács Júlia

Dr. Soó Rezső a legnagyobb örmény-magyar származású botanikus

A Füzetek idei márciusi számában a kolozsvári piarista gimnázium jeles diákjai között találkoztunk Dr. Soó Rezső nevével. Ezúttal részletesebben foglalkozunk a tudóssal, és pedíg néhai Tóth János kolozsvári tagtársunk, piarista öregdiák levele és más források felhasználásával. Egyúttal a 2005 őszi elhunyt levélíróra is kegyelettel emlékezünk.

„Kedves Júlia, mellékelten küldök egy cikket Dr. Soó Rezsőről, erdélyi örménymagyar származású botanikusról. Kérem, olvassa el, és ha úgy találja, küldje el megjelenésre a Füzetekbe!”

2003 augusztus 1-én ünnepelték **Dr. Soó Rezső** születésének századik évfordulóját. Székelyudvarhelyen született, székely családból. Anyai nagyanyja **Affiumi Irma**, Erzsébetvárosban letelepedett örmény családból származott. Dr. Soó Rezső azt vallotta magáról: háromnegyed székely és egynegyed örmény. Édesanyja korán özvegyen maradt, így 1909-ben vele együtt költözött Kolozsvárra, nagynénjéhez, aki az óvárban lakott.

A piarista főgimnáziumban tanult, ahol fiatal természetrajz tanára, a későbbi igazgató **dr. Karl János** szerettette meg vele a természetet és a növényeket.

Mivel a trianoni döntés után Kolozsváron csak román egyetem működött, 1921-ben a Budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemre iratkozott be, ahol doktori oklevelet szerzett. Szakmai felkészülésének igazi kiteljesedését a berlini Collegium Hungaricum tagjaként érte el. Biológiát és kémiát tanult, tanított Königsbergben, Berlinben és más külföldi egyetemeken is.

Megismerkedett a nagymúltú botanikai iskolákkal, bejárta Európa országait, járt Egyiptomban, Anatóliában, Közép-Ázsiában és másutt, de amikor csak tehetett, hazajött Erdélybe, és végigjárta ifjúságának színtereit. Időközben megnősült, felesége, **Gallé Ilona** méltó társa volt tudományos munkásságában is.

Dr. Soó Rezsőt a magyar geobotanikai iskola megteremtőjének tekintjük: 1927-ben megírta Kolozsvár geobotanikai monográfiáját.

A tihanyi Biológiai Kutató Intézet adjunktusaként, nevéhez fűződnek a Balaton vízi növénytársulásainak feltárásai, a magyarországi mikroklíma-vizsgálatok megindítása. Debrecenben új, korszerű botanikai iskolát alakított ki. 1929-55 között a debreceni, kolozsvári egyetemen tanár, tanszékvezető és a Botanikai kert, valamint a Botanikai Múzeum igazgatója volt. 1953-69-ig a budapesti ELTE Növényrendszertani Intézet és a Botanikus kert igazgatója. A Magyar Tudományos Akadémia és a külföldi akadémiák tagjaként tisztelték. Növényföldrajzzal, rendszertannal, a növények fejlődéstörténetével és egyéb botanikai kérdésekkel foglalkozott. Munkásságát jellemzi 26 könyve és 662 tudományos publikációja. Csak természetes hogy ezek között találjuk *A Székelyföld flórájának előmunkálatai*, *A Székelyföld flórája*, *Az Erdélyi Mezőség flórája* című munkákat is. Kiemelkedő jelentőségű műve *A magyar flóra és vegetáció rendszertani, növényföldrajzi kézikönyve* (3500 oldalas). Kétszeres Kossuth-díjas botanikusként hunyt el 1980-ban.

Személyes ismerősei, barátai között megtaláljuk a magyar irodalom kiváló képviselőit: *Tamási Áront*, *Szabó Lőrincet*, *Németh Lászlót*. Ízelítőül, hogy jobban megismerjük a hajdani piarista diákot emberként is, idézek *Gábor Dénes*, a Kolozsváron megjelenő nagymúltú *Művelődés* című havilap szerkesztőjének egyik írásából, amelyet IV. Károly utolsó magyar király 2004 október 3-án történt boldoggá avatásakor közölt. „*Végezetül még egy illusztrációs epizóddal is hadd támasszam alá, hogy nekem személy szerint is miért olyan rokonszenves IV. Károly személyisége. Amikor a múlt század 60-as éveinek elején komolyan elhatároztam, hogy kisgrafika (ex libris) gyűjtésébe kezdek, a kétszeres Kossuth-díjas, berei Soó Rezső botanika-professzorhoz fordultam levélben, tanácsadásért, mert tudtam, hogy ő a legkomolyabb és leggazdagabb gyűjteménnyel rendelkező könyvjegyszakértő. Ráadásul Székelyudvarhely szülötte, és az én „adoptált szülővárosom” is ez a Nagy-Küküllő mentén fekvő nagyszerű iskolaváros volt. Bevallom, kissé lámpalázasan fogalmaztam meg a Soó professzor budapesti címére küldendő leveletem. Egyetemi tanul-*

mányaim idején pedig, az 1955/56-os tanévben a „sciencia amabilis” rendszertanát Csűrös István botanika-professzorunk a Bolyai Tudományegyetemen bérei Soó Rezső Fejlődéstörténeti növényrendszertan című, 1953-ban Budapesten megjelent kiváló egyetemi kurzusa alapján tanította. (Soó Rezsőről érdemes megjegyezni, hogy 1940-45 között a rövid időre visszatért Ferenc József Tudományegyetem tanszékvezető professzora és a Botanikus Kert igazgatója is volt. Csűrös tanár úr nála doktorált 1944-ben.) Nos a nagytekintélyű, világhírű tudós postafordultával igen szívélyes hangú levélben válaszolt, s „kedvcsinálónak” 6 saját nevére és 4 mások nevére készített gyönyörű könyvjeggyel „bélelte ki” a válaszborítékot. A 4 idegen név közül az egyik Károly Ferenc József nagyherceg nevére Divéky József által 1907-ben alkotott gyönyörű rézkarc volt. Négy évtizede örzöm ezt az álomszép, igazán művészi kisgrafikát, mely valódi, magasszintű műalkotás, és talán bizonyosága lehet annak, hogy IV. Károly már nagyherceg korában átlagon felüli bibliofil egyéniség (is) volt.”

* * *

A szalmafedél ugyanúgy megvédi az embert, mint az aranyos tető.”

(Seneca)

* * *

Balla Lóránt

A barokk Erdélyben

(5. befejező rész)

Barokk városok

A barokk világi építészet a XVIII. század végére az erdélyi városok képét jelentősen átszínezte. A két leghíresebb örmény barokk város Szamosújvár a Lászlóffy-házzal, a Karátsonyi-palotával, földszintes házaival, zsinórdíszes ablakaival és kapukkal - és Erzsébetváros.

Barokkos összképű Brassó, illetve nevezetes Bruckenthal-palotájával Nagyszében, plébániatemplomával Marosvásárhely és számos belvárosi részletével, templomával Kolozsvár, amely ebben az időben (újra) Erdély élére lép. Ide hívta össze I. Lipót 1790-ben az országgyűlést, és itt ütötte fel székhelyét a főkor-mányszék a jezsuita kollégium addig üres falai között - otthagynva a szebeni szászokat. A reformkor, a magyar politikai törekvések hajnala Kolozsváron derengett fel. A fővárosban lázas építőtevékenység indult meg és a magyar urak egymás után építették fel városi palotájukat. Így épült fel a Farkas utcában Teleki Ádám háza (1789-1799), amit Joseph Leder tervezett és épített.

Később épült fel az óvári Mikes-palota, a főtéri Kemény-ház, Simai Lukács-ház, a Farkas utcai régi vármegyeház, a Kracsay-ház, az Unió utca 22. számú háza, ahol Déryné lakott, vele szembe a Fejér Ló vendégfogadó helyére épített Redout („Vigadó”, 1798), ahol Erdély rendjei 1848-ban kikiáltották a Magyarországgal való egyesülést - és a régi Nemzeti Színház homlokzata, amelyet Alföldi Antal építtetett és Kargerbauer Antal alakított át.

Katolikus restauráció

Az impériumváltozás (Erdély a Habsburg uralom alá került) a katolicizmus helyzetére is nagy hatással volt. A Habsburgok nyomán számos főúri család szorosán kötődött a katolikus egyházhoz - nem ritkán „birodalmi érdekből”. A katolikus vallásban láttak egységesítő tényezőt és erőt soknyelvű és sok-tradíciójú országaik között. Azt mondhatjuk: a katolikus megújulás és az ellenreformáció, a protestantizmus visszaszorítása Erdélyben a Habsburg uralommal kezdődött.

Az uralkodók szerepe

A gyulafehérvári püspökség helyreállítása III. Károly (1711 -1740) nevéhez fűződik. Károly 1712-ban nevezte ki az erdélyi származású Mártonfy Györgyöt erdélyi püspöknek. 1715-ben elrendelte a püspöki javak visszaadását, a székes-káptalan helyreállítását, amely akkor 4 kanonokkal kezdte működését. A püspök 1716-ban elfoglalta székhelyét, s ezzel a központi ellenőrzésű katolikus élet újraindult. A püspök a gubernium tagja volt. Választása 1722 és 1760 között a Státus ajánlásával történt. III. Károly 1731 -ben kiadta *Carolina Resolutio* törvénykönyvét, amely tiltotta a katolikus vallás elhagyását, elrendelte, hogy a vegyes házasságokat csak katolikus pap kötheti meg.